

An Roinn Oideachais
Department of Education

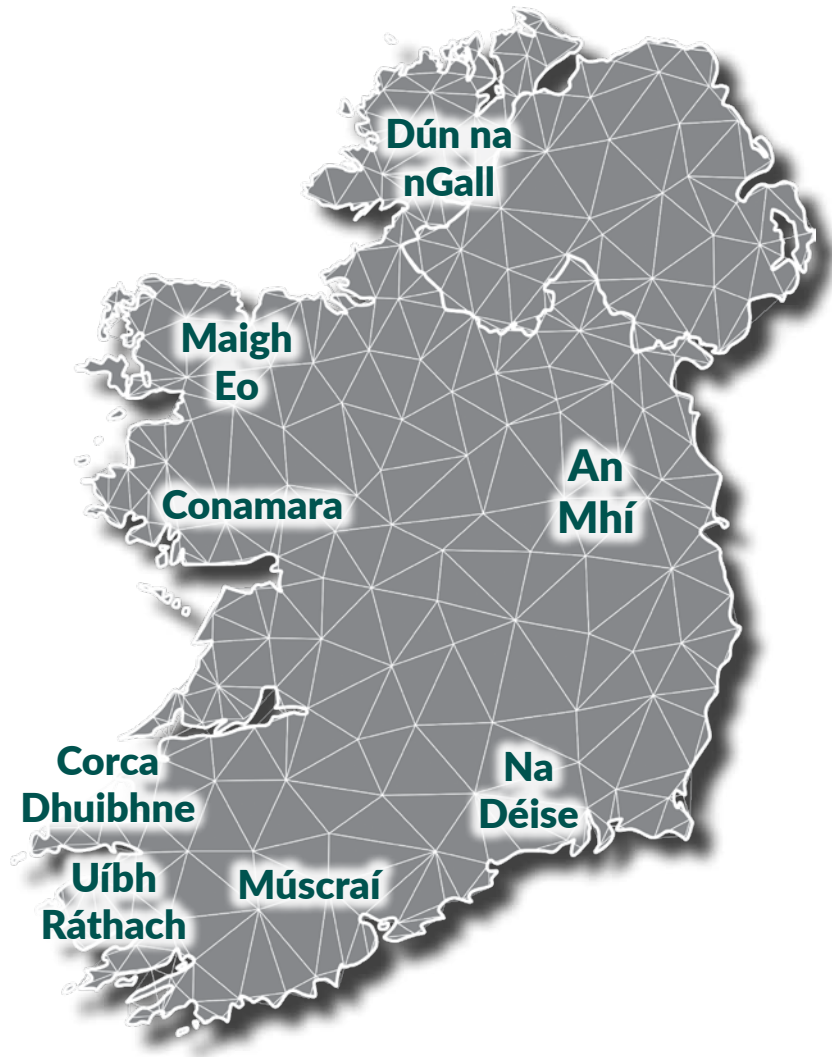
Treoir d'Iar-bhunscoileanna Gaeltachta

Táscairí Dea-Chleachtas don Tumoidéachas

An Roinn Oideachais
agus
An Chomhairle um Oideachas Gaeltachta agus Gaelscolaíochta

2020

Tá an *Treoir* seo ar fáil ag www.education.ie agus www.cogg.ie

© 2020 An Roinn Oideachais

Arna fhoilsiú ag An Roinn Oideachais, Sráid Maoilbhríde, Baile Átha Cliath D01 RC96

Clár

Brollach	3
Réamhrá	4
Aidhm na Treorach	5
Ábhar agus Struchtúr na Treorach	6
1. An Scéim Aitheantais Scoileanna Gaeltachta agus an Fhéinmheastóireacht Scoile	6
2. Ról an Bhoird Bhainistíochta	9
3. An Scéim Aitheantais Scoileanna Gaeltachta agus an Próiseas Pleanála Teanga sa Ghaeltacht	11
4. An Scéim Aitheantais Scoileanna Gaeltachta agus Sonraíocht Ghaeilge na Sraithe Sóisearaí: Scoileanna a fheidhmíonn trí mheán na Gaeilge (2017)	11
5. Na Critéir Theangabhunaithe: Samplaí de Tháscairí Dea-Chleachtais agus Ceisteanna Féinmheastóireachta	12
Tagairtí	26
Aguisín 1: Na critéir theangabhunaithe d'aitheantas mar iar-bhunscoil Ghaeltachta	27
Aguisín 2: Creat Cáilíochta d'Iar-bhunscoileanna – Forléargas	28
Aguisín 3: Áiseanna teagaisc don mhúineadh éifeachtach trí Ghaeilge ag leibhéal na hiar-bhunscoile	29

Brollach

Tacóidh an *Treoir d'Iar-bhunscoileanna Gaeltachta: Táscairí Dea-Chleachtais don Tumoideachas* leis na hiar-bhunscoileanna atá rannpháirteach sa Scéim Aitheantais Scoileanna Gaeltachta ina gcuid iarrachtaí oideachas ar ardchaighdeán trí mheán na Gaeilge a sholáthar agus úsáid na Gaeilge a threisiú mar theanga an phobail Ghaeltachta (*Polasaí don Oideachas Gaeltachta 2017-2022*). Tá an Scéim faoi lánseol anois agus tá scoileanna aonair agus a bpobail ag obair go díograiseach chun na critéir theangabhunaithe a bhaint amach le haitheantas mar scoil Ghaeltachta a ghnóthú.

Tá na táscairí dea-chleachtais sa Treoir seo nasctha leis na critéir theangabhunaithe chun dea-chleachtas agus réimsí forbartha a aithint tríd an bpróiseas féinmheastóireachta chun tacú le feidhmiú an tumoideachais. D'fhéadfaí an foilseachán seo a úsáid mar dhoiciméad oibre chun plé gairmiúil a spreagadh, athmhachnamh a dhéanamh ar an gcleachtas teagaisc agus foghlama trí Ghaeilge, monatóireacht a dhéanamh ar an dul chun cinn, agus tosaíochtaí agus gníomhaíochtaí breise a aithint ar mhaithe leis an tumoideachas a neartú.

Eascaíonn an Treoir seo as obair thaighde *"I dTreo Barr Feabhais: Dea-Chleachtais san Oideachas Lán-Ghaeilge agus Gaeltachta"* (Iúil 2017) a rinneadh, ar son Gaeloideachas, le múinteoirí i scoileanna i gcomhthéacsanna éagsúla sotheangeolaíochta. Táthar buíoch de Gaeloideachas, agus de thaighdeoirí, An Dochtúir T.J. Ó Ceallaigh, Coláiste Mhuire gan Smál agus Aoife Ní Shéaghdha, Ionad na Gaeilge Labhartha, Coláiste na hOllscoile, Corcaigh, as na torthaí taighde seo a roinnt.

Tá buíochas ag dul do gach duine a chabhraigh le foilsiú na treorach seo, agus ina measc, an Chomhairle um Oideachas Gaeltachta agus Gaelscolaíochta (COGG), ionadaithe an Choiste Chomhairligh um Polasaí Oideachas Gaeltachta agus baill an Aonaid um Oideachas Gaeltachta.

Thar aon ní eile, tá moladh tuillte ag múinteoirí agus príomhoidí na scoileanna Gaeltachta atá ag léiriú tacaíochta thar na bearta d'fheidhmiú na Scéime, agus atá ag roinnt a dtaithe agus a ndea-chleachtais lena chéile. Tá rannpháirtíocht ghníomhach na scoileanna an-tábhachtach chun ardchaighdeán oideachais trí Ghaeilge a chinntiú do pháistí na Gaeltachta.

Is léir go bhfuil dul chun cinn á dhéanamh ag scoileanna agus go bhfuil tionchar dearfach á imirt ag an Scéim Aitheantais Scoileanna Gaeltachta ar phobail Ghaeltachta agus ar chur chun cinn na Gaeilge go ginearálta. Gan amhras, tá scoileanna ag céimeanna éagsúla ar an aistear chun an tumoideachas a chur i bhfeidhm agus na critéir theangabhunaithe go léir a bhaint amach chun aitheantas a fháil mar scoil Ghaeltachta. Moltar tiomantas agus díograis na scoláirí, na múinteoirí, na bpríomhoidí, agus na mbord bainistíochta. Táthar ag súil go mbeidh an Treoir seo ina cabhair do scoileanna agus iad ag obair go leanúnach le todhchaí na Gaeilge a dheimhniú.

An tAonad um Oideachas Gaeltachta, An Roinn Oideachais
agus
An Chomhairle um Oideachas Gaeltachta agus Gaelscolaíochta

Réamhrá

Is í sprioc uileghabhálach an *Polasaí don Oideachas Gaeltachta 2017-2022 (Polasaí)* a chinntiú go bhfuil eispéreas oideachais ardchaighdeán agus ábhartha trí mheán na Gaeilge ar fáil do na daoine óga uile atá ina gcónaí i limistéir Ghaeltachta, agus ar an mbonn sin, tacú le húsáid na Gaeilge mar phríomhtheanga na dteaghlach agus na bpobal Gaeltachta (*Polasaí don Oideachas Gaeltachta 2017-2022*, lch 10).

Tá tosaíocht an Rialtais i dtaca le feabhas a chur ar cháilíocht sholáthar an oideachais trí mheán na Gaeilge sa Ghaeltacht leagtha amach go soiléir sa *Pholasaí* agus tá sé ag teacht le *Cumasú: Ráiteas Straitéise na Roinne Oideachais agus Scileanna 2019-2021* agus leis an *Straitéis 20 Bliain don Ghaeilge 2010-2030*.

Tá an Scéim Aitheantais Scoileanna Gaeltachta (*Scéim*) bunaithe ar na próisis seo a leanas:

- an fhéinmheastóireacht scoile éifeachtach
- an feabhsúchán leanúnach scoile
- an comhoibriú agus an chomhpháirtíocht idir na rannpháirtithe i bpobal na scoile.

Bronnfar aitheantas ar scoil mar scoil Ghaeltachta nuair atá na critéir theangabhunaithe a bhaineann leis an *Scéim* comhlíonta aici. Bainfear amach na critéir seo trí fhéinmheastóireacht scoile agus trí phlean gníomhaíochta feabhsúcháin scoile a chur i bhfeidhm. Mar chuid thábhachtach den phróiseas féinmheastóireachta seo, tá monatóireacht agus meastóireacht le déanamh ar éifeachtacht agus dul chun cinn an phlean gníomhaíochta. Is gá an plean a fhorbairt ó bhliain go bliain chun feabhas leanúnach a chinntiú. Tacóidh an próiseas timthriallach féinmheastóireachta scoile seo le soláthar oideachais ar ardchaighdeán trí mheán na Gaeilge sa Ghaeltacht a fhorbairt, óna dtiocfaidh éiteas cinnte do scoileanna Gaeltachta. Rachaidh an t-éiteas seo chun tairbhe an teagaisc agus na foghlama trí mheán na Gaeilge sa Ghaeltacht agus neartóidh sé naisc leis an bpobal áitiúil ó thaobh úsáid na Gaeilge sa phobal a chothú.

Aidhm na Treorach

Tá sé mar aidhm ag an *Treoir* seo léiriú agus tacaíocht phraiticiúil a thabhairt do na hiar-bhunscoileanna ar tháscairí dea-chleachtais an oideachais trí mheán na Gaeilge sa Ghaeltacht i.e. dea-chleachtais an tumoideachais. Tógfaidh a leithéid ar an dea-chleachtas atá ann cheana agus cothófar comhthuiscint ar a bhfuil i gceist le dea-chleachtas thar na comhthéacsanna ilchineálacha.

Cén bhrí atá leis an téarma *Tumoideachas* sa cháipéis seo?

Baineann an téarma *Tumoideachas*, mar a úsáidtear sa *Treoir* é, le comhthéacs na scoile Gaeltachta agus is í an bhrí atá leis ná an soláthar oideachais, lasmuigh de mhúineadh churaclam an Bhéarla nó teanga ar bith eile, a chur ar fáil go hiomlán trí mheán na Gaeilge. Ciallaíonn lántumadh go bhfeidhmíonn an timpeallacht oideachais trí Ghaeilge amháin. Cuidíonn an próiseas seo le forbairt níos iomláine ar inniúlachtaí teanga na scoláirí.

Cabhróidh na táscairí dea-chleachtais atá leagtha amach sa *Treoir* seo le scoileanna sainspriocanna a aithint atá ag teacht leis na critéir theangabhunaithe éagsúla chun an tumoideachas a neartú. Beidh na táscairí dea-chleachtais tairbheach do mhúinteoirí agus iad ag féachaint lena gcleachtas a fhorbairt agus a fheabhsú go leanúnach tríd an bpróiseas timthriallach féinmheastóireachta agus feabhsúcháin.

Is féidir an *Treoir* seo a úsáid chun:

- athmhachnamh a dhéanamh ar an gcleachtas teagaisc agus foghlama trí mheán na Gaeilge, i gcomhthéacs na scoile Gaeltachta
- an plé gairmiúil maidir le cúrsaí teagaisc, foghlama, ceannaireachta agus bainistíochta, mar a bhaineann le cur i bhfeidhm an tumoideachais, a threorú
- dea-chleachtas i gcomhthéacs an tumoideachais a aithint, a fhorbairt agus a leathnú
- spriocanna agus bearta a shásóidh na critéir theangabhunaithe don tumoideachas a aimsiú.

Tugann an *Treoir* seo achoimre ar an bpróiseas féinmheastóireachta scoile agus míníonn sé conas a fheidhmeoidh scoileanna na *Scéime* tríd an bpróiseas sin. Tá sé mar aidhm ag an gcáipéis, chomh maith, ceangal a dhéanamh idir feidhmiú na *Scéime* agus feidhmiú an phróisis phleanála teanga sa Ghaeltacht agus nasc a dhéanamh le *Sonraíocht Ghaeilge na Sraithe Sóisearaí: Scoileanna a fheidhmíonn trí mheán na Gaeilge (2017)*.

Is ar mhaithe le próiseas féinmheastóireachta a stiúradh i measc fhoirne agus phobal na scoileanna, próiseas a bhfuil taithí ag scoileanna air cheana féin, a chuirtear na táscairí dea-chleachtais ar fáil sa *Treoir* seo. Ní hionann na táscairí seo agus seicliosta don mheastóireacht sheachtrach; is d'úsáid inmheánach na scoileanna amháin iad. Is féidir leis na scoileanna na táscairí a úsáid chun plé inmheánach a thosú agus chun sainspriocanna a aithint iad féin.

Ábhar agus Struchtúr na Treorach

Cuirtear an *Treoir* i láthair ina cúig mhír.

Mír 1: An Scéim Aitheantais Scoileanna Gaeltachta agus an Fhéinmheastóireacht Scoile (FMS)

Tugtar léargas i Mír 1 ar an bpróiseas féinmheastóireachta faoi mar atá sé leagtha amach in *Féinmheastóireacht Scoile: Treoirlínte 2016-2020: Iar-bhunscoileanna* agus tugtar treoir ann (sa mhír seo) ar conas an *Scéim* a chur i bhfeidhm trína leithéid de phróiseas.

Mír 2: Ról an Bhoird Bhainistíochta

Tugtar léargas i Mír 2 ar an ról atá ag bord bainistíochta na scoile sa phróiseas féinmheastóireachta scoile chun an soláthar oideachais trí mheán na Gaeilge a fheabhsú sa scoil Ghaeltachta agus chun cur le sainspiorad agus éiteas na hiar-bhunscoile Gaeltachta.

Mír 3: An Scéim Aitheantais Scoileanna Gaeltachta agus an Próiseas Pleanála Teanga Gaeltachta

Mínítear i Mír 3 an tslí ina ndéanfaidh an próiseas pleanála teanga sa Ghaeltacht tacaíocht a sholáthar do scoileanna atá ag glacadh páirte sa *Scéim* nuair a bhíonn na pleananna teanga á bhfeidhmiú.

Mír 4: An Scéim Aitheantais Scoileanna Gaeltachta agus *Sonraíocht Ghaeilge na Sraithe Sóisearaí: Scoileanna a fheidhmíonn trí mheán na Gaeilge (2017)*

Mínítear i Mír 4 maidir le *Sonraíocht Ghaeilge na Sraithe Sóisearaí: Scoileanna a fheidhmíonn trí mheán na Gaeilge (2017)* agus, go háirithe, sna Ráitis Foghlama agus sna hionchais maidir le scoláirí trasna na snáithe - cumas cumarsáide, feasacht teanga agus chultúrtha agus féinfheasacht an fhoghlaimeora - conas is féidir léi cabhrú le scoileanna spriocanna feabhais a aithint do chur i bhfeidhm na *Scéime*.

Mír 5: Na Critéir Theangabhunaithe: Samplaí de Tháscairí Dea-Chleachtais agus Ceisteanna Féinmheastóireachta

Roinntear i Mír 5 na critéir theangabhunaithe ina samplaí de tháscairí dea-chleachtais agus ceisteanna féinmheastóireachta a thacóidh le hiar-bhunscoileanna a bpleananna gníomhaíochta a mheas, sainspriocanna nua a aithint, agus monatóireacht a dhéanamh ar éifeachtacht a bpleananna agus iad páirteach i dtimthriall feabhsúcháin.

1. An Scéim Aitheantais Scoileanna Gaeltachta agus an Fhéinmheastóireacht Scoile

Is próiseas comhoibríoch, athmhachnamhach í an fhéinmheastóireacht scoile (*FMS*) a tugadh isteach i gcóras scolaíochta na hÉireann sa bhliain 2012 chun go mbeadh scoileanna páirteach in athbhreithniú inmheánach dírithe ar fheabhas a chur ar an teagasc agus ar an bhfoghlaim. Tugann an próiseas *FMS* deis do phobal scoile an dea-chleachtas a aithint agus a dhearbhu agus réimsí a bhfuil feabhsúcháin de dhíth orthu a aithint agus gníomhú ina leith. Mar a mhínítear sa cháipéis *Féinmheastóireacht Scoile: Treoirlínte 2016-2020: Iar-bhunscoileanna*:

“Baineann féinmheastóireacht scoile go príomha le scoileanna ag glacadh seilbhe ar a bhforbairt agus a bhfeabhsúchán féin.” (lch 6).

Cé go bhfuil meastóireacht sheachtrach i gceist chomh maith (Cigireacht na Roinne Oideachais), is próisis iad an fhéinmheastóireacht scoile agus an mheastóireacht sheachtrach atá fite fuaite, agus tá an dá phróiseas dírithe ar fheabhsúchán.

Mar chuid den phróiseas féinmheastóireacht scoile seo:

- Cuireann an scoil plean gníomhaíochta scoile le chéile a eascraíonn as fiosrú athmhachnamhach agus as fianaise a bhailítear laistigh de chomhthéacs ar leith na scoile féin.
- Úsáideann an scoil an fhianaise seo chun spriocanna agus gníomhartha fiúntacha feabhsúcháin a aithint, spriocanna a bhíonn dírithe ar chaighdeán an teagaisc agus na foghlama trí Ghaeilge a fheabhsú.
- Cruthaíonn an scoil na pleananna gníomhaíochta mar thoradh ar rannpháirtíocht phobal na scoile uile.
- Déanann an scoil na pleananna a chur i bhfeidhm, an dul chun cinn leo a thomhas, agus spriocanna ábhartha nua a aithint de réir mar is gá.

Is próiseas timthriallach an cur chuige féinmheastóireacht scoile, a bhfuil 6 chéim ann (*Féinmheastóireacht Scoile: Treoirlínte 2016-2020: Iar-bhunscoileanna* (lgh 10-14) agus ba chóir an *Scéim* a chur i bhfeidhm ag teacht leis an bpróiseas *FMS* seo. Ba chóir plean gníomhaíochta na scoile don *Scéim* chun an t-oideachas trí mheán na Gaeilge a threisiú, a chomhtháthú mar chuid den tuairisc *FMS*, agus gan ach cáipéis amháin a bheith ann.

Tá na scoileanna atá ag lorg aitheantais mar iar-bhunscoileanna Gaeltachta tar éis pleananna gníomhaíochta a dhréachtú mar chéad chéim thosaigh de chur i bhfeidhm na *Scéime*. Is iad na chéad chéimeanna eile ná feidhmiú na bpleananna agus meastóireacht a dhéanamh ar a dtionchar ar an teagasc agus ar an bhfoghlaim trí mheán na Gaeilge sa Ghaeltacht agus ar úsáid na Gaeilge sa phobal scoile.

Seo achoimre ar an bpróiseas sé chéim féinmheastóireacht scoile ina iomláine:

- **Céim 1: Fócas a aithint**

Beidh fócas na *FMS* bunaithe ar thuiscint agus ar eolas na múinteoirí ar an gcomhthéacs scoile (Gaeltachta) atá acu féin, ar na sainchritéir theangabhunaithe (Aguisín 1) agus ar an réimse teagaisc agus foghlama atá roghnaithe acu chun an t-oideachas trí mheán na Gaeilge a threisiú.

- **Céim 2: Fianaise a bhailiú**

Bailítear an fhianaise ón bpobal scoile i gcomhthéacs an fhócais atá roghnaithe i gCéim 1. Cur síos ar chomhthéacs na scoile (m.sh., próifíl teanga na scoláirí, próifíl teanga na múinteoirí, srl) agus sonraí cainníochtúla (mar shampla ceistneoirí) agus/nó cáilíochtúla (agallaimh/grúpaí fócais) ó mhúinteoirí/bord bainistíochta/scoláirí/tuismitheoirí ag brath ar nádúr an fhócais féinmheastóireachta i.e. na critéir theanga ar leith a bhfuiltear dírithe orthu.

- **Céim 3: Anailís agus breithiúnas a dhéanamh**

Déantar anailís agus breithiúnas ar an bhfianaise maidir le láidreachtaí reatha na scoile ó thaobh an oideachais trí mheán na Gaeilge sa scoil Ghaeltachta agus i dtaca leis na réimsí a bhfuil gá le feabhsúchán scoile iontu. Is anseo a aithnítear spriocanna agus sainspriocanna feabhsúcháin don phlean gníomhaíochta feabhsúcháin i dtaca leis na critéir theangabhunaithe agus leis an teagasc agus leis an bhfoghlaim.

- **Céim 4: Tuairisc fhéinmheastóireachta agus plean gníomhaíochta feabhsúcháin a scríobh agus a roinnt**

Cuireann an scoil plean le chéile chun an ghné áirithe de chaighdeán an oideachais a bhfuiltear ag díriú uirthi a fheabhsú agus roinntear torthaí na meastóireachta agus an plean feabhsúcháin le pobal na scoile. Bíonn cinneadh le tógáil ag an scoil maidir leis an tslí is fearr le tuairisciú ar an dul chun cinn atá déanta agus le socruithe a dhéanamh chun an tuairisc fhéinmheastóireacht scoile agus an plean feabhsúcháin a roinnt le pobal na scoile.

- **Céim 5: An plean feabhsúcháin a chur i bhfeidhm**

Ní thiocfaidh feabhas ar obair na scoile i dtaca le foghlaim agus teagasc i scoil Ghaeltachta go dtí go mbeidh gníomhartha an phlean i bhfeidhm. Ba chóir go mbeadh pearsanra uile na scoile lárnach san obair a bhaineann le plean feabhsúcháin a chur i bhfeidhm, is é sin, gníomhartha ag leibhéal an tseomra ranga aonair agus ag leibhéal na scoile uile.

- **Céim 6: Monatóireacht a dhéanamh ar ghníomhartha agus an tionchar a mheas**

Chun meastóireacht a dhéanamh ar éifeachtacht na ngníomhartha feabhais, caithfidh ceannairí an phróisis agus na múinteoirí ar fad a bheith ag déanamh monatóireachta agus athbhreithnithe rialta chórasacha orthu.

Tá sé tábhachtach go mbeadh breithiúnas ar siúl ag an scoil le linn an phróisis le cinntiú go bhfuil éifeacht ag na gníomhartha feabhsúcháin, go bhfuil athruithe sa chleachtas agus go bhfuil tionchar aige seo ar an teagasc agus ar an bhfoghlaim trí mheán na Gaeilge sa scoil Ghaeltachta.

I measc na modhanna meastóireachta féideartha tá:

- athbhreithniú gairmiúil aonair agus comhoibríoch ar theagasc agus ar fhoghlaim trí mheán na Gaeilge:
  - féinmhachnamh na múinteoirí
  - athbhreithniú ar theagasc foirne comhoibríoch
  - athbhreithniú comhoibríoch ar theagasc agus foghlaim
  - athbhreithniú aonair agus comhoibríoch ar obair na scoláirí.
- tuairimí phobal na scoile ar ghnéithe den oideachas trí mheán na Gaeilge sa scoil Ghaeltachta:
  - tuairimí na scoláirí, na múinteoirí agus na dtuismitheoirí a fháil.
- athbhreithniú ar shonraí ar ghnóthachtáil na scoláirí:
  - anailís ar thascanna deartha ag múinteoirí chun líofacht, cruinneas agus saibhreas teanga na scoláirí a thomhas
  - anailís ar thorthaí trialacha caighdeánaithe, más cuí, agus comparáid idir torthaí na dtrialacha caighdeánaithe agus na noirm náisiúnta
  - anailís ar ghnóthachtáil na scoláirí maidir le torthaí foghlama don Ghaeilge mar atá leagtha amach in *Sonraíocht Ghaeilge na Sraithe Sóisearaí: Scoileanna a fheidhmíonn trí mheán na Gaeilge (2017)* agus i réimsí eile an churaclaim trí Ghaeilge
  - athbhreithniú ar shonraí maidir le meon na scoláirí i leith an teagaisc agus na foghlama trí mheán na Gaeilge sa scoil Ghaeltachta.
- athbhreithniú ar chomhthéacs agus ar bheartais na scoile:
  - iniúchadh ar chéatadán na gcainteoirí dúchais Gaeilge agus na bhfoghlaimoirí Gaeilge
  - iniúchadh ar labhairt shóisialta na Gaeilge i measc na scoláirí agus na múinteoirí
  - iniúchadh ar an bpáirt a ghlacann na scoláirí agus na múinteoirí in imeachtaí teangalárnacha sa phobal Gaeltachta
  - iniúchadh ar pholasaí na scoile do labhairt na Gaeilge agus ar úsáid na teicneolaíochta, faisnéise agus cumarsáide (TFC) chun tacú le foghlaim agus teagasc na teanga.

De réir an *Chreata Cháilíochta d'Iar-bhunscoileanna* (Aguisín 2), tarlaíonn an feabhsúchán is éifeachtaí i gcóras "dea-chomhtháite meastóireachta a mheascann an dearcadh seachtrach (mar shampla, dearcadh na Roinne Oideachais/na Cigireachta) le tuairimí athmhachnamhacha agus comhoibríocha na gceannairí scoile, na múinteoirí, na dtuismitheoirí agus na scoláirí" (*Ag Breathnú ar an Scoil Againne 2016: Creat Cáilíochta d'Iar-bhunscoileanna*, lch 7).

Nuair atá an plean gníomhaíochta feabhsúcháin curtha i bhfeidhm, tosaíonn timthriall nua den fhéinmheastóireacht scoile, le sainspriocanna nua atá dírithe ar na critéir theangabhunaithe agus ar fheabhsúchán scoile.

2. Ról an Bhoird Bhainistíochta

Bíonn bord bainistíochta ag bainistiú na scoile thar ceann an Phátrúin, mar atá leagtha amach san Acht Oideachais, 1998, agus sna himlitracha, treoirlínte agus nósanna imeachta ábhartha a eisiúnn an Roinn Oideachais. Tá an fhreagracht ar an mbord a dheimhniú go bhforbraítear plean forbartha na scoile i gcomhairle leis an bpobal scoile, pátrún na scoile san áireamh.

Cé go ndéanfaidh an bord maoirsiú ar fheidhmiú na *Scéime*, is próiseas comhoibríoch, uileghabhálach agus machnamhach é obair na scoile a athbhreithniú ina mbíonn pobal na scoile agus an coiste áitiúil don phleanáil teanga páirteach. Glacann an príomhoide agus an fhoireann, faoi stiúir an bhoird bhainistíochta agus i gcomhairle le tuismitheoirí agus scoláirí, páirt i bhfiosrú athmhachnamhach ar obair na scoile i dtaca le sároideachas trí mheán na Gaeilge a sholáthar sa Ghaeltacht. Is léir, mar sin, go bhfuil páirt ag pobal na scoile ar fad i gcur i bhfeidhm an fheabhsúcháin a bhaineann leis an *Scéim* agus go bhfuil ról ar leith ag an mbord bainistíochta an próiseas sin a stiúradh. D'fhéadfadh an tábla thíos a bheith ina chabhair don bhord bainistíochta agus é ag déanamh maoirseachta ar fheidhmiú an tumoideachais sa scoil.

Réimse	Conas is féidir leis an mbord bainistíochta tacú le feidhmiú an tumoideachais sa scoil
An Ghaeilge	<ul style="list-style-type: none"> Tacaíonn an bord le cur chun cinn na Gaeilge sa scoil ar bhonn leanúnach. Déanann an bord a ghnó trí Ghaeilge chomh fada agus is féidir. Cinntíonn an bord go bhfuil tuiscint ag an bpobal gur scoil Ghaeltachta í an scoil. Tá tosaíocht tugtha don Ghaeilge i gcáipéisíocht na scoile, na polasaithe san áireamh. Cinntíonn an bord gurb í an Ghaeilge an teanga a úsáidtear i ngach gné d'obair na scoile.
Pleanáil scoile uile	<ul style="list-style-type: none"> Is é an bord a shainmhíneann fíis na scoile i leith an tsoláthair oideachais trí Ghaeilge sa scoil Ghaeltachta. Cinntíonn an bord go bhfuil sé cláraithe sa pholasaí iontrála gur scoil Ghaeltachta í agus gurb í an Ghaeilge teanga na cumarsáide, an teagaisc agus na foghlama sa scoil. Cinntíonn an bord go bhfuil <ul style="list-style-type: none"> – polasaí scoile uile i leith na Gaeilge mar theanga na scoile deartha agus uasdátaithe de réir mar is cuí – plean scoile uile don Ghaeilge, mar ábhar, deartha agus uasdátaithe de réir mar is cuí – plean scoile uile do na hábhair churaclaim eile, trí mheán na Gaeilge, deartha agus uasdátaithe de réir mar is cuí.

Réimse	Conas is féidir leis an mbord bainistíochta tacú le feidhmiú an tumoideachais sa scoil (<i>ar lean</i>)
Gníomh-phleanáil	<ul style="list-style-type: none"> • Glacann an bord páirt ghníomhach sa phróiseas pleanála ar mhaithe leis na critéir theangabhunaithe a chomhlíonadh le haghaidh aitheantas mar scoil Ghaeltachta. • Oibríonn an bord agus foireann na scoile i gcomhar lena chéile le cinntiú go bhfuil <ul style="list-style-type: none"> - spriocanna réadúla intomhaiste leagtha amach sa phlean gníomhaíochta scoile - gníomhartha oiriúnacha pleanáilte chun na spriocanna sin a bhaint amach - athbhreithniú déanta ar an bplan gníomhaíochta go rialta - an dul chun cinn aitheanta - spriocanna nua leagtha amach, de réir mar is gá - uasdátú rialta déanta agus pléite ag an mbord. • Déanann an bord ról cheannasaíochta agus freagrachtaí i leith fheidhmiú an tumoideachais a aithint agus a chomhaontú. • Cuireann an bord achoimre gairid den tuairisc fhéinmheastóireachta scoile agus den phlean feabhsúcháin scoile ar fáil go bliantúil do phobal na scoile.
Comhpháirtíocht	<ul style="list-style-type: none"> • Cothaíonn an bord comhpháirtíocht dhearfach agus oscailte leis na tuismitheoirí agus leis an bpobal. • Dáileann an bord eolas ar an bpobal maidir le buntáistí an tumoideachais agus an dátheangachais/ilteangachais. • Tacaíonn an bord le cumann na dtuismitheoirí ina gcuid oibre i leith an tumoideachais (tacaíocht a thabhairt do bhunú coiste más gá). • Cothaíonn an bord nasc tairbheach le suíomhanna luathoideachais agus le scoileanna Gaeltachta/ lán-Ghaeilge eile agus leis an gcoiste pleanála teanga áitiúil.
Acmhainní daonna a bhainistiú	<ul style="list-style-type: none"> • Earcaíonn an bord/an Bord Oideachais agus Oiliúna, de réir íosriachtanais imlitreacha ábhartha na Roinne Oideachais, foireann atá inniúil sa Ghaeilge. • Tacaíonn an bord leis an bhfoireann chun deiseanna oiliúna a rochtain, ar nós cúrsaí a sholáthraíonn na seirbhísí tacaíochta náisiúnta agus COGG, lena n-inniúlacht sa Ghaeilge agus a dtuiscint ar an tumoideachas a neartú. • Cinntíonn an bord go bhfuil cur chuige scoile uile ann i bhfeidhmiú an tumoideachais chun na critéir theangabhunaithe a bhaint amach. • Deimhníonn an bord go bhfuil na tacaí a chuirtear ar fáil mar chuid den Scéim in úsáid go héifeachtach de réir imlitreacha agus treoirlínte na Roinne (mar shampla, na huairanta tacaíochta breise don Ghaeilge). • Deimhníonn an bord/BOO go bhfuil na córais bhainistíochta agus na nósanna imeachta cuí á gcur i bhfeidhm le cinntiú go bhfuil na deontais a bhaineann leis an Scéim in úsáid de réir mar a bhí beartaithe dóibh.

3. An Scéim Aitheantais Scoileanna Gaeltachta agus an Próiseas Pleanála Teanga sa Ghaeltacht

Beidh an comhoibriú idir obair na scoileanna agus obair na gcoistí/na gceanneagraíochtaí pleanála teanga sa Ghaeltacht tábhachtach maidir le feidhmiú na *Scéime* agus feidhmiú na bpleananna teanga áitiúla sa Ghaeltacht. Tá coistí pleanála teanga bunaithe sna 26 limistéar pleanála teanga Gaeltachta chun pleananna teanga a ullmhú agus a fheidhmiú i ngach limistéar pleanála teanga chun úsáid na Gaeilge sa Ghaeltacht a chaomhnú agus a threisiú.

Aithnítear sa *Pholasáí don Oideachas Gaeltachta 2017-2022* gur ceantair ar leith iad na ceantair Ghaeltachta a bhfuil tábhacht shuntasach theangeolaíoch, chultúrtha agus eacnamaíoch leo agus go bhfuil an Ghaeilge an-leochaileach mar theanga teaghlaigh agus phobail sa Ghaeltacht sa lá atá inniu ann.

Dearbhaítear sa *Pholasáí* gur acmhainn í an Ghaeltacht do chainteoirí Gaeilge agus d'fhoghlaimoirí na teanga nach féidir a fháil thar n-ais, munar féidir teacht i gcabhair ar an bpobal teanga sa Ghaeltacht.

Mínítear sa *Pholasáí* an tábhacht atá le rannpháirtíocht na scoileanna sa phróiseas pleanála teanga áitiúil sa Ghaeltacht (*Polasáí don Oideachas Gaeltachta 2017-2022*, lch 45), a bhfuil mar aidhm aige tacú ar bhealach córasach comhtháite leis an nGaeilge mar theanga phobail agus teaghlaigh sa Ghaeltacht chun cur le húsáid laethúil na teanga sna ceantair Ghaeltachta (*Treoirlínte Pleanála Teanga 2016*, lch 7).

Sa *Pholasáí*, tá critéar teangabhunaithe amháin do bhunscoileanna agus d'iar-bhunscoileanna a phléann go sonrach le rannpháirtíocht na scoileanna sa phróiseas pleanála teanga áitiúil; Critéar 9 i gcás na mbunscoileanna (Imlitir 0033/2017) agus Critéar 8 i gcás na n-iar-bhunscoileanna (Imlitir 0034/2017). Éilítear leis an gcritéar seo go mbeadh na scoileanna Gaeltachta "ag tacú lena bpobal scoile sa phróiseas pleanála teanga (*Acht na Gaeltachta, 2012*) trí chuidiú le húsáid agus cothú na Gaeilge sa scoil agus sa phobal áitiúil Gaeltachta."

4. An Scéim Aitheantais Scoileanna Gaeltachta agus Sonraíocht Ghaeilge na Sraithe Sóisearaí: Scoileanna a fheidhmíonn trí mheán na Gaeilge (2017)

Tá curaclam nua Gaeilge ann do na hiar-bhunscoileanna Gaeltachta agus do na scoileanna a fheidhmíonn trí Ghaeilge i.e. *Sonraíocht Ghaeilge na Sraithe Sóisearaí: Scoileanna a fheidhmíonn trí mheán na Gaeilge (T1)*. Tá an tsonraíocht seo dírithe ar chainteoirí dúchais agus ar fhoghlaimoirí sna scoileanna seo chun eispéreas teanga saibhríthe a chur ar fáil dóibh, go háirithe iad siúd atá ina gcainteoirí dúchais Gaeilge (*Sonraíocht Ghaeilge na Sraithe Sóisearaí: Scoileanna a fheidhmíonn trí mheán na Gaeilge (2017)*: lch 4). Tacaíonn an tsonraíocht leis na scoláirí trí eispéreas foghlama saibhríthe a éascú a chuirfidh ar a gcumas:

- a scoileanna teanga a fheabhsú
- feasachtaí teanga, cultúrtha agus foghlama a chothú
- stór focal a leathnú agus a shaibhriú
- idirdhealú idir canúintí (lasmuigh dá gcánúint féin)
- díriú ar an teanga mar chóras i.e. patrúin teanga a thuiscint
- réimeanna éagsúla teanga a thuiscint.

Táthar ag súil go dtacódh na hinniúlachtaí agus na tuiscintí seo leis an scoláire chun:

- deiseanna úsáide teanga sa phobal a thapú

- foghlaim trí Ghaeilge ar fud an churaclaim
- páirt ghníomhach a ghlacadh i saol an phobail Ghaeltachta (lch 4).

Cuimsíonn an tsonraíocht 52 toradh foghlama trí na trí shnáithe: Cumas Cumarsáide (32 toradh foghlama), Feasacht Teanga agus Chultúrtha (11 toradh foghlama) agus Féinfheasacht an Fhoghlaimeora (9 dtoradh foghlama). Tá sé mar aidhm ag an tsonraíocht cur ar chumas an scoláire cumarsáid éifeachtach, idirghníomhach, mhúinéach a dhéanamh i suíomhanna foirmiúla agus neamhfhoirmiúla laistigh de phobal na teanga. Tá na torthaí foghlama atá luaite leis na trí shnáithe seo ag teacht, a bheag nó a mhór, leis na tuairiscíní atá le fáil ag leibhéal B2 i.e. úsáideoir neamhspleách teanga de *Chomhchreat Tagartha na hEorpa um Theangacha*.

De réir an *Pholasáí don Oideachas Gaeltachta 2017-2022* (lch 12), chun aitheantas mar scoil Ghaeltachta a bhaint amach ag leibhéal na hiar-bhunscoile, beifear ag súil go mbeidh sonraíocht T1 don Ghaeilge á cur i bhfeidhm agus spreagadh á thabhairt do scoláirí, go háirithe cainteoirí dúchais Gaeilge, gabháil di.

Is uirlis mhaith phleanála iad na torthaí foghlama sna snáitheanna éagsúla den tSonraíocht T1 chun cabhrú le múinteoirí spriocanna a aithint ó thaobh na héisteachta, na léitheoireachta, na cainte, na scríbhneoireachta, na feasachta cultúrtha agus na féintuisceana mar fhoghlaimeoir teanga. Anuas air sin tá na leibhéil Chomhchoiteanna Tagartha bunaithe ar *Chomhchreat Tagartha na hEorpa* tugtha mar Aguisín sa tsonraíocht chun leibhéal éagsúla tuisceana, léitheoireachta, cumas labhartha agus scríbhneoireachta na Gaeilge a aithint. D'fhéadfadh sé seo a bheith cabhrach do mhúinteoirí chun athmhachnamh a dhéanamh agus chun sainspriocanna a aithint a fheabhsóidh an teagasc teanga, an fhoghlaim teanga agus an measúnú teanga ina gcuid scoileanna.

5. Na Critéir Theangabhunaithe: Samplaí de Tháscairí Dea-Chleachtais agus Ceisteanna Féinmheastóireachta

Chun aitheantas a bhaint amach mar scoil Ghaeltachta, tá dualgas ar na hiar-bhunscoileanna feidhmiú go hiomlán trí mheán na Gaeilge (seachas an curaclaim don Bhéarla agus teangacha eile) faoi mar atá leagtha amach i dTábla 1 den *Pholasáí* (lch 11). Tá 11 chritéar le comhlíonadh ag iar-bhunscoileanna Gaeltachta (Imlitir 0034/2017) chun an t-aitheantas seo sa *Scéim* a bhaint amach. Tá liosta iomlán na gcritéar seo le fáil in Aguisín 1 atá ceangailte leis an gcáipéis seo. Eascraíonn critéir theangabhunaithe an *Pholasáí* as próiseas comhairliúcháin agus taighde a chuir An Roinn Oideachais i gcrích mar réamhobair d'fhoilsiú an *Pholasáí*. Tagann na critéir seo le dea-chleachtais atá aitheanta go hidirnáisiúnta i dtaca le suíomhanna oideachais atá ag feidhmiú i gcomhthéacsanna atá cosúil le comhthéacs na scoileanna Gaeltachta (Ó Ceallaigh & Ní Shéaghdha, 2017).

D'fhéadfadh na táscairí dea-chleachtais sa chuid seo den *Treoir* seo cabhrú le foirne agus le ceannairí na scoileanna ina bplé gairmiúil chun tacú leo ina n-iarrachtaí meastóireacht a dhéanamh ar a bpleananna gníomhaíochta chun an tumoideachas a neartú. D'fhéadfadh na táscairí a bheith úsáideach freisin chun spriocanna, sainspriocanna agus gníomhartha feabhsúcháin nua a aithint tríd an bpróiseas féinmheastóireachta don chéad phlean gníomhaíochta eile. Tá na táscairí dea-chleachtais ar fáil chun scoileanna a threorú le breithiúnais cháilíochta a dhéanamh maidir lena gcuid oibre i réimse an tsároideachais trí mheán na Gaeilge sa scoil Ghaeltachta.

Tá *Na Táscairí Dea-Chleachtais* ailínithe leis an *gCreat Cáilíochta d'Iar-bhunscoileanna: Ag Breathnú ar an Scoil Againne 2016* (ABSA) a thugann pictiúr soiléir ar chleachtais mhaithe nó an-mhaith i scoileanna. Cabhróidh *Na Táscairí Dea-Chleachtais* agus ABSA le scoileanna Gaeltachta féachaint ar a gcleachtais féin agus a aithint cad

atá á dhéanamh go maith acu, agus cad iad na gnéithe d'obair na scoile a d'fhéadfaí a fhorbairt a thuilleadh. Tá dhá dhiminsin sa chreat cáilíochta seo: teagasc agus foghlaim agus ceannaireacht agus bainistíocht. Laistigh de na diminsin seo, tá réimsí éagsúla ann chun an caighdeán/feabhas a mheas; mar shampla, mar chuid den diminsin, *Teagasc agus Foghlaim*, is iad seo na réimsí a úsáidtear chun caighdeán an teagaisc agus na foghlama a mheas:

- torthaí na bhfoghlaimoírí
- eispéiris na bhfoghlaimoírí
- cleachtas aonair na múinteoirí
- cleachtas comhchoiteann/comhoibríoch na múinteoirí.

Glacann an creat seo dearcadh iomlánaíoch ar an bhfoghlaim, ina bhfuil folláine na scoláirí, cáilíocht an teagaisc agus freagracht na scoileanna as caighdeán an oideachais do na foghlaimoírí mar ghnéithe lárnacha ann. De réir an chreata, is é an sármhaitheas sa teagasc an ghné is mó tionchar agus is cumhachtaí ar ghnóthachtáil na scoláirí agus mar sin tá forbairt ghairmiúil ar feadh na gairm-réime rithabhachtach d'obair an mhúinteora. Cuirtear na tuiscintí seo san áireamh sna táscairí dea-chleachtais don oideachas trí Ghaeilge sa scoil Ghaeltachta atá sna Táblaí thíos ó leathanach 14 ar aghaidh. Ceanglaítear na táscairí dea-chleachtais don oideachas Gaeltachta le diminsin agus réimsí ón gCreat Cáilíochta d'lar-bhunscoileanna (*Ag Breathnú ar an Scoil Againne 2016: Creat Cáilíochta d'lar-bhunscoileanna*).

Chomh maith leis sin, cuireann na táscairí dea-chleachtais san áireamh bunphrionsabail *Sonraíocht Ghaeilge na Sraithe Sóisearaí: Scoileanna a fheidhmíonn trí mheán na Gaeilge (2017)*. Is prionsabail iad seo atá dírithe ar thorthaí foghlama a bhaint amach maidir leis na gnéithe seo:

- éisteacht, léitheoireacht, cumas cainte agus scríbhneoireacht (Snáithe 1: Cumas cumarsáide)
- teanga na Gaeilge mar chóras, cothú feasachta i leith chultúr na teanga agus an dátheangachais (Snáithe 2: Feasacht teanga agus chultúrtha)
- cothú na féintuisceana mar fhoghlaimoír teanga, ag forbairt na foghlama féinriar, ag forbairt tuisceana ar spreagadh pearsanta i leith na teanga (Snáithe 3: Féinfheasacht an fhoghlaimoira).

Tá comhthéacs gach scoile éagsúil agus beidh táscairí áirithe a bheidh úsáideach do scoileanna i gcomhthéacs sochtheangeolaíochta áirithe nach mbeidh oiriúnach do scoileanna atá ag feidhmiú i gcomhthéacsanna sochtheangeolaíochta eile. Beidh ceannairí agus foirne na scoileanna ábalta cur leis na táscairí dea-chleachtais seo de réir mar atá oiriúnach dá gcomhthéacs scoile féin i gcás gach critéir theangabhunaithe.

D'fhéadfaí úsáid a bhaint as an gcontanam feabhsúcháin seo i gcás gach táscaire dea-chleachtais chun na chéad chéimeanna feidhmiúcháin eile a threorú.

Contanam Feabhsúcháin			
1 - le cur i bhfeidhm fós	2 - dul chun cinn déanta	3 - á chur i bhfeidhm	4 - curtha i bhfeidhm cheana

Cuireann na táscairí a leanann, atá nasctha leis na sainchritéir theangabhunaithe, treoir ar fáil do scoileanna chun dea-chleachtas a aithint agus sainréimsí don fheabhsúchán ar fheidhmiú céimneach an tumoideachais a roghnú.

TÁBLA 5.1: CRITÉAR 1 DON IAR-BHUNSCOLAÍOCHT

Critéar:	Leathnú ar an bhfáil ar churaclam a bhfuil cur chuige lántumtha aige, áit a múinfeair gach réimse foghlama, seachas an Béarla agus teangacha eile, trí Ghaeilge.				
Diminsean:	Teagasc agus Foghlaim				
Réimse:	<ul style="list-style-type: none"> Torthaí agus eispéiris na bhfoghlaimoirí Cleachtas aonair agus comhchoiteann/comhoibríoch na múinteoirí 	1	2	3	4
Samplaí de Tháscairí Dea-Chleachtais	Is trí Ghaeilge a mhúintear gach ábhar seachas an Béarla agus teangacha eile, agus cuimsíonn sé sin: <ul style="list-style-type: none"> teanga an teagaisc teanga na foghlama teanga chumarsáide/shóisialta an ranga teanga an obair bhaile teanga na dtéacsleabhar teanga an obair ghrúpa agus tionscadail teanga an obair phraiticiúil teanga na dtástálacha/measúnuithe do gach ábhar ach amháin don Bhéarla agus teangacha eile. 				
	Cuireann na múinteoirí ar fad eiseamláirí de Ghaeilge chruinn ar fáil do na scoláirí lena n-áirítear ionchur teanga acadúil, cognaíoch agus sóisialta chun go bhfaighidh na scoláirí blaiseadh de ghnéithe éagsúla den teanga i dtimpeallachtaí atá saibhir ó thaobh teanga de.				
	Tá struchtúr láidir tacaíochta ar fáil sa scoil do mhúinteoirí ó thaobh chaighdeán a gcuid Gaeilge féin (mar shampla, ranganna teanga ábharbhunaithe, ionchuir i gcruinneas gramadaí) agus díritear a n-aird ar chruinneas teanga agus ar shaibhreas teanga.				
	Tá cur amach ag múinteoirí ar mhodhanna múinte maithe a nascann múineadh teanga agus múineadh ábhair go héifeachtach ar bhonn comhtháite. Déantar cruinneas Gaeilge a theagasc agus a thástáil mar chroílár de theagasc gach ábhair ar scoil.				
	Baintear úsáid as straitéisí difreála do na cainteoirí dúchais Gaeilge agus do na foghlaimoirí Gaeilge faoi mar atá leagtha amach sa churaclam. Déantar idirdhealú chomh maith le freastal ar leibhéal chumais na scoláirí uile lena n-áirítear iad siúd le riachtanais speisialta oideachais.				
	Múintear teanga na n-ábhar eile go follasach chun cur ar chumas na scoláirí foghlaim trí mheán na Gaeilge. Cuirtear an <i>Fhoghlaim Chomhtháite Ábhar agus Teangacha</i> (FCÁT) chun cinn trí mheán na Gaeilge i dteagasc na n-ábhar eile.				
	Bíonn múinteoirí ag obair as lámh a chéile chun oideolaíochtaí trasteanga ¹ a oireann don chomhthéacs a shainaithint, chun aird na scoláirí a tharraingt go follasach ar na cosúlachtaí agus na difríochtaí idir na teangacha atá acu agus chun straitéisí foghlama lárnacha a threisiú ar bhealach comhordaithe.				
	Déantar measúnú scoile ar chaighdeán Gaeilge agus Béarla na scoláirí sna trí shnáithe den churaclam ag pointí éagsúla le linn na tréimhse iar-bhunscolaíochta (measúnú inscoile a thástálann an dá theanga ar shlí chothrom) chun forbairt an dá theanga a mheas.				

1 Oideolaíochtaí trasteanga: cuir chuige/modhanna múinte a úsáideann comparáidí agus difríochtaí idir teangacha (mar shampla, idir Gaeilge agus Béarla) chun an fhoghlaim a éascú/a shaibhriú do na scoláirí.

TÁBLA 5.2: CRITÉAR 2 DON IAR-BHUNSCOLAÍOCHT

Critéar:	Eispéiris oideachais ardchaighdeán trí Ghaeilge a sholáthar do na scoláirí uile agus aird ar leith á díriú ar riachtanais teanga idirdhealaithe na gcainteoirí dúchais Gaeilge² chomh maith le foghlaimeoirí Gaeilge				
Diminsean:	Teagasc agus Foghlaim				
Réimse:	<ul style="list-style-type: none"> • Torthaí agus eispéiris na bhfoghlaimeoirí • Cleachtas aonair agus comhchoiteann/comhoibríoch na múinteoirí 	1	2	3	4
Samplaí de Tháscairí Dea-Chleachtais	<p>Baintear leas as teicnící teagaisc éagsúla chun an cur chuige cumarsáideach a chur i bhfeidhm, mar shampla:</p> <ul style="list-style-type: none"> • straitéisí foghlama gníomhacha • comharfhoghlaim • ionaid foghlama éagsúla sa seomra ranga • grúpaí ar chumais éagsúla <p>chun na scoláirí ar fad (i.e. idir fhoghlaimeoirí T1 agus fhoghlaimeoirí T2 na Gaeilge) a spreagadh chun leibhéal níos airde úsáidte teanga agus cognaíochta a bhaint amach. (Tá <i>Sonraíocht Ghaeilge na Sraithe Sóisearaí: Scoileanna a fheidhmíonn trí mheán na Gaeilge (2017)</i> ina treoir anseo chomh maith).</p>				
	<p>Déantar teagasc na teanga agus na litearthachta a chomhtháthú le forbairt smaointeoireacht ardoird do gach leibhéal, agus baineann múinteoirí leas as aiseolas foirmitheach³ éifeachtach a bhaineann leis an teanga agus leis an ábhar curaclaim, araon, ar bhonn comhsheasmhach.</p>				
	<p>Tá an measúnú dírithe ar riachtanais speisialta na scoláirí atá ag foghlaim ábhar curaclaim trí Ghaeilge mar T1 nó mar T2. Baintear úsáid as torthaí an mheasúnaithe mar bhonn eolais don teagasc.</p>				
	<p>Tá plean na scoile maidir le forbairt teanga agus litearthachta leagtha amach go soiléir chun freastal ar riachtanais sealbhaithe teanga fhoghlaimeoirí T1 agus T2 na Gaeilge agus chun leas a bhaint as na tairbhí cognaíochta breise a bhaineann leis an tumoideachas.</p>				
	<p>Cruthaíonn múinteoirí deiseanna le haghaidh úsáid bhríoch teanga⁴ agus le haghaidh idirghníomhaithe agus saibhriú teanga le cur ar chumas scoláirí a bheith feasach ar struchtúir shainiúla na Gaeilge. Spreagann múinteoirí na scoláirí chun na struchtúir Ghaeilge sin a aithint, agus chun teanga chruinn ó bhéal agus i scríbhinn a chur chun cinn thar achar an churaclaim.</p>				
	<p>Téann múinteoirí i mbun obair ghrúpa le scoláirí éagsúla ar mhaithe le roghanna a bhfuil ionchais teanga difriúla acu a chur faoi bhráid na bhfoghlaimeoirí éagsúla. Faigheann siad tacaíocht ó pháirtithe eile, mar shampla, cúntóirí teanga, agus/nó ó mhúinteoirí tacaíochta ina leith seo chomh maith, chun sainspríocanna foghlama teanga a bhaint amach do scoláirí T1 agus T2 ar bhonn leanúnach.</p>				
	<p>Tá <i>Sonraíocht Ghaeilge na Sraithe Sóisearaí: Scoileanna a fheidhmíonn trí mheán na Gaeilge (2017)</i> in úsáid mar threoir chun torthaí foghlama difriúla sna gnéithe éagsúla trí na snáitheanna cumas cumarsáide, feasacht teanga agus chultúrtha agus féinfheasacht an fhoghlaimeora a aithint.</p>				

2 Sainmhínítear cainteoir dúchais Gaeilge mar leanbh a thógtar trí Ghaeilge i bpobal Gaeilge ina labhraíonn a t(h)uismitheoirí Gaeilge mar phríomhtheanga chumarsáide sa bhaile, agus go ndeirtear amhlaidh nuair a chláraítear ar scoil é/í. (*Polasáí don Oideachas Gaeltachta 2017-2022*, lch 11)

3 Aiseolas foirmitheach: aiseolas a bheidh in úsáid chun an fhoghlaim agus an teagasc a fhorbairt.

4 Úsáid bhríoch teanga: teanga nua-fhoghlamtha a úsáid i gcomhthéacs.

TÁBLA 5.3: CRITÉAR 3 DON IAR-BHUNSCOLAÍOCHT

Critéar:	<p>Plean gníomhaíochta feabhsúcháin scoile uile a fhorbairt</p> <ul style="list-style-type: none"> • a léireoidh an chaoi ina gcinnteoidh an scoil úsáid na Gaeilge mar theanga na cumarsáide, an teagasc agus an tsóisialaithe laistigh den scoil agus • a dhéanfaidh na buntáistí le foghlaim na Gaeilge agus foghlaim trí Ghaeilge a chur in iúl agus a chur chun cinn i measc phobal na scoile (príomhoide, foireann, scoláirí, tuismitheoirí agus bord bainistíochta) 				
Diminsean:	Ceannaireacht agus Bainistíocht				
Réimse:	<ul style="list-style-type: none"> • Ceannaireacht ar fhorbairt na scoile • Ceannaireacht ar fhoghlaim agus ar theagasc • An eagraíocht a bhainistiú 	1	2	3	4
Samplaí de Tháscairí Dea-Chleachtais	Tá polasaí soiléir scoile i bhfeidhm maidir le húsáid na Gaeilge mar theanga na cumarsáide i measc fhoireann iomlán na scoile, i measc na múinteoirí agus idir múinteoirí agus scoláirí. Déantar plé rialta ar an bpolasaí seo i measc phobal uile na scoile agus tacaíonn scoláirí agus múinteoirí leis trí mholtaí feabhsúcháin a chur chun cinn.				
	Is é polasaí na scoile go bhfeidhmíonn bord bainistíochta na scoile go hiomlán trí Ghaeilge. Déanfar gach iarracht go mbeidh Gaeilge ag gach ball de bhord bainistíochta na scoile. Is i nGaeilge a bhíonn cruinnithe agus imeachtaí an bhoird.				
	Tugann an bord bainistíochta agus an príomhoide tacaíocht iomlán do chumann na dtuismitheoirí agus tugann bainistíocht na scoile tosaíocht shoiléir don Ghaeilge i réachtáil cruinnithe agus imeachtaí choiste na dtuismitheoirí. Bíonn na tuismitheoirí lánsoiléir maidir le polasaí teanga imeachtaí choiste na dtuismitheoirí.				
	Cuirtear polasaí labhairt shóisialta na Gaeilge i bhfeidhm go héifeachtach ar scoil; bíonn straitéisí i bhfeidhm go leanúnach chun na scoláirí a spreagadh ó thaobh labhairt shóisialta na Gaeilge agus déantar athbhreithniú ar an bpolasaí seo go rialta. Is í an Ghaeilge an teanga shóisialta a bhíonn ag scoláirí i dtimpeallacht na scoile.				
	Bíonn na scoláirí iad féin agus na tuismitheoirí rannpháirteach i gcothú agus i bhforbairt an pholasaí ó thaobh labhairt shóisialta na Gaeilge agus cuireann siad smaointe feabhsúcháin nua chun cinn go minic.				
	Díríonn na múinteoirí ar fhorbairt agus ar theagasc na Gaeilge cumarsáide agus sóisialta agus spreagtar na scoláirí i mbun úsáid na Gaeilge sóisialta lasmuigh den seomra ranga i gcónaí.				
	Is ceannaire éifeachtach eolach atá sa phríomhoide a chuireann fíís, spriocanna, bunfhealsúnacht agus torthaí an oideachais trí mheán na Gaeilge in iúl go soiléir don fhoireann agus do phobal na scoile i gcoitinne. Is féidir leis/léi an fhaisnéis sin a úsáid ar bhealach cruthaitheach chun an t-eolas a scaipeadh ar dhaoine eile agus chun tacú go réamhghníomhach leis an scoil ag ócáidí an phobail.				
	Tá na táscairí dea-chleachtais thuas mar bhonn le plean gníomhaíochta feabhsúcháin scoile a dhréachtú. Rinneadh plé agus athmhachnamh le pobal na scoile ar fad, na scoláirí, na tuismitheoirí, na múinteoirí agus an bord bainistíochta san áireamh.				

TÁBLA 5.4: CRITÉAR 4 DON IAR-BHUNSCOLAÍOCHT

Critéar:	Athbhreithniú a dhéanamh ar cháilíocht an tsoláthair oideachais trí mheán na Gaeilge chun feabhsúchán leanúnach a chinntiú tríd an bpróiseas féinmheastóireachta scoile (FMS)				
Diminsean:	Teagasc agus Foghlaim agus Ceannaireacht agus Bainistíocht				
Réimse:	<ul style="list-style-type: none"> Torthaí agus eispéiris na bhfoghlaimeoirí Cleachtas aonair agus comhchoiteann/comhoibríoch na múinteoirí Ceannaireacht ar fhoghlaim agus ar theagasc 	1	2	3	4
Samplaí de Tháscairí Dea-Chleachtais	Déanann na múinteoirí agus bainistíocht na scoile athmhachnamh rialta ar éifeachtacht an teagaisc agus na foghlama agus leagtar amach spriocanna feabhsúcháin ar ghnéithe éagsúla teagaisc agus bainistíochta ar mhaithe le cur le caighdeán na foghlama agus an teagaisc sa scoil a fheidhmíonn trí Ghaeilge.				
	Cruthaíonn agus coinníonn an scoil taifead ar dhul chun cinn na scoláirí agus ar an measúnú a dhéantar orthu. Coimeádtar cuntas ar an bpleanáil scoile uile, ar chur i bhfeidhm na pleanála, agus ar an measúnacht.				
	Bailíonn an scoil sonraí go córasach le fáil amach an bhfuil spriocanna teanga agus cuspóirí an churaclaim á gcomhlíonadh, agus úsáidtear na sonraí measúnachta don phleanáil maidir le cleachtais teagaisc a bhaineann go sonrach leis an tumoideachas ⁵ ar leibhéal scoile uile.				
	Maidir le próisis agus nósanna imeachta na scoile a fheidhmíonn trí Ghaeilge, tá róil agus freagrachtaí na foirne, agus na bainistíochta, sainmhínithe go soiléir i bpolasaí agus i gcleachtas le cinntiú gurb iad an teagasc agus an fhoghlaim éifeachtach trí mheán na Gaeilge príomhchúram na scoile a fheidhmíonn trí Ghaeilge i gcónaí.				
	Tá na múinteoirí eolach ar phróiseas forbartha an dátheangachais, agus ar thairbhe an tumoideachais, agus bíonn siad sásta a gcuid eolais a fhorbairt go leanúnach agus an t-eolas sin a phlé le tuismitheoirí/caomhnóirí ar mhaithe le caighdeán an oideachais trí mheán na Gaeilge a fheabhsú.				
	Is múinteoirí teanga agus ábhair araon iad na múinteoirí ar fad, tá torthaí foghlama beartaithe luaite go soiléir acu maidir le hábhar agus teanga, cuireann siad ionchais shoiléire in iúl maidir le húsáid na tumtheanga, agus féachann siad orthu féin mar éascaitheoirí na forbartha teanga laistigh den seomra ranga agus lasmuigh de, araon. Éiríonn leo an fhoghlaim/an fhorbairt teanga a thomhas ó bhliain go bliain agus mar sin bíonn siad i gcónaí ag cinntiú an chaighdeáin is airde sa soláthar oideachais trí mheán na Gaeilge.				
	Bíonn cruinnithe rialta ag foireann (múinteoir tacaíochta don Ghaeilge san áireamh) agus ag bainistíocht na scoile ar mhaithe le gnéithe feabhsúcháin agus gnéithe chun forbairt a aithint san fhoghlaim agus gníomhartha a leagan síos chun dul i ngleic leis an bhfeabhsúchán san oideachas trí mheán na Gaeilge. Bíonn foireann iomlán na scoile páirteach agus bíonn deis ag pobal uile na scoile, scoláirí, bord bainistíochta, tuismitheoirí srl a bheith páirteach sa phlé athmhachnamhach chomh maith.				

5 Tumoideachas: múineadh tríd an sprioctheanga (An Ghaeilge) i scoileanna a fheidhmíonn trí mheán na Gaeilge.

TÁBLA 5.5: CRITÉAR 5 DON IAR-BHUNSCOLAÍOCHT

Critéar:	An tSonraíocht T1 don Ghaeilge a chur i bhfeidhm sa tSraith Shóisearach				
Diminsean:	Teagasc agus Foghlaim agus Ceannaireacht agus Bainistíocht				
Réimse:	<ul style="list-style-type: none"> • Torthaí agus eispéiris na bhfoghlaimoirí • Cleachtas aonair agus comhchoiteann/comhoibríoch na múinteoirí • Ceannaireacht ar fhoghlaim agus ar theagasc 	1	2	3	4
Samplaí de Tháscairí Dea-Chleachtais	Tá ardchaighdeán shoiléire ag an scoil maidir le forbairt teanga sa Ghaeilge agus sa Bhéarla, le gnóthachtáil acadúil agus le cultúr araon. Tá sé seo ag teacht le <i>Sonraíocht Ghaeilge na Sraithe Sóisearaí: Scoileanna a fheidhmíonn trí mheán na Gaeilge (2017)</i> .				
	Tá an curaclam agus an teagasc oiriúnach ó thaobh forbairt scileanna teanga gach scoláire.				
	Comhoibríonn an múinteoir ranga agus an múinteoir tacaíochta don Ghaeilge le chéile chun sainspriocanna teagaisc agus foghlama a dhearadh do scoláirí le cumais éagsúla.				
	Bíonn na gníomhaíochtaí measúnaithe atá in úsáid sa scoil oiriúnach do leibhéal cumais agus aoise na scoláirí. Léirítear caighdeán teanga agus ardmhachnamhach a thagann leis na torthaí foghlama atá i <i>Sonraíocht Ghaeilge na Sraithe Sóisearaí: Scoileanna a fheidhmíonn trí mheán na Gaeilge (2017)</i> .				
	Tá <i>Sonraíocht Ghaeilge na Sraithe Sóisearaí; Scoileanna a fheidhmíonn trí mheán na Gaeilge (2017)</i> á cur i bhfeidhm sa scoil, forbairt ghairmiúil faighte agus pleanáil déanta ag múinteoirí chuige sin. Tá na scoláirí á spreagadh chun tabhairt faoin tsonraíocht T1.				
	Tá caighdeán níos airde Gaeilge á spreagadh mar chuid de <i>Shonraíocht Ghaeilge na Sraithe Sóisearaí: Scoileanna a fheidhmíonn trí mheán na Gaeilge (2017)</i> agus cruthúnas ann go bhfuil scoláirí ag sroicheadh an chaighdeáin seo, idir chainteoirí dúchais agus fhoghlaimoirí na Gaeilge.				
	Coinníonn an múinteoir ranga agus an múinteoir tacaíochta don Ghaeilge taifead leanúnach ar dhul chun cinn na scoláirí agus déanann siad spriocanna nua a aithint, nuair is gá, chun tacú lena bhforbairt teanga.				

TÁBLA 5.6: CRITÉAR 6 DON IAR-BHUNSCOLAÍOCHT

Critéar:	Acmhainní Gaeilge a úsáid chun tacú le teagasc na réimsí curaclaim uile trí Ghaeilge sna ranganna uile, seachas don Bhéarla agus teangacha iasachta				
Diminsean:	Teagasc agus Foghlaim agus Ceannaireacht agus Bainistíocht				
Réimse:	<ul style="list-style-type: none"> • Torthaí agus eispéiris na bhfoghlaimeoirí • Cleachtas aonair agus comhchoiteann/comhoibríoch na múinteoirí • Ceannaireacht ar fhoghlaim agus ar theagasc 	1	2	3	4
Samplaí de Tháscairí Dea-Chleachtais	Tá polasaí scoile ann chun acmhainní Gaeilge (téacsleabhair, áiseanna digiteacha) a úsáid do gach ábhar. Ní ceart téacsleabhair Bhéarla a úsáid má tá téacsleabhar oiriúnach Gaeilge ar fáil don ábhar.				
	Tá cleachtas ann sa scoil ábhair Ghaeilge a roinnt i measc na múinteoirí agus ábhair/áiseanna a fhorbairt i dteannta a chéile.				
	Baineann na múinteoirí úsáid as na hacmhainní nua Gaeilge atá ar fáil ó na háisíneachtaí éagsúla, mar shampla, COGG, Breacadh, An tÁisaonad &rl (Aguisín 3).				
	Bíonn múinteoirí i dteagmháil le múinteoirí áitiúla eile i dtaca le hábhar dílis atá ag teacht leis an gcanúint agus go minic oibríonn múinteoirí le meitheal múinteoirí eile chun ábhar a chruthú.				
	Tacaíonn múinteoirí le chéile trí aon acmhainní/nótaí ranga atá ullmhaithe acu féin do scoláirí a phrofáil, má bhíonn gá lena leithéid de thacaíocht.				

TÁBLA 5.7: CRITÉAR 7 DON IAR-BHUNSCOLAÍOCHT

Critéar:	Gníomhaíochtaí curaclaim, comhchuraclaim agus (más ann dóibh) gníomhaíochtaí seach-churaclaim, a sholáthar trí Ghaeilge				
Diminsean:	Ceannaireacht agus Bainistíocht				
Réimse:	<ul style="list-style-type: none"> • Ceannaireacht ar fhoghlaim agus ar theagasc • An eagraíocht a bhainistiú • Ceannaireacht ar fhorbairt na scoile 	1	2	3	4
Samplaí de Tháscairí Dea-Chleachtais	Tá polasaí soiléir scoile ann chun gníomhaíochtaí curaclaim, comhchuraclaim agus seach-churaclaim a reáchtáil trí Ghaeilge amháin chomh minic agus is féidir.				
	Bíonn deiseanna go rialta ag scoláirí páirt a ghlacadh i ngníomhaíochtaí cultúrtha trí mheán na Gaeilge, mar shampla, amhránaíocht ar an sean-nós, damhsa ar an sean-nós, scéalaíocht, seanchas.				
	Déantar gach iarracht a chinntiú go bhfuil Gaeilge ag aon chuaríteoir rialta seach-churaclaim chun na scoile; iarrtar i gcónaí ar aon eagraíocht duine le Gaeilge a chur chun na scoile.				
	Baineann an scoil leas as acmhainní Gaeilge an phobail, mar shampla, aoi-chainteoirí líofa i nGaeilge, turais scoile ina gcuimsítear úsáid dhílis na Gaeilge, leas a bhaint as na meáin Ghaeilge agus as úsáid na teicneolaíochta chun tacú le foghlaim na scoláirí i nGaeilge.				
	Cinntíonn an bhainistíocht nach mbíonn aon ghníomhaíochtaí seach-churaclaim ar siúl ar scoil trí Bhéarla. Is trí Ghaeilge a reáchtáiltear gach ócáid seach-churaclaim sa scoil.				
	Is i nGaeilge a reáchtáiltear turais scoile do na scoláirí chomh fada agus is féidir. Labhraíonn foireann na scoile Gaeilge leis na scoláirí ar thurais scoile agus bíonn turais go hócáidí/imeachtaí cultúrtha agus Gaeilge mar pháirt de chlár na dturas a bhíonn ag an scoil.				

TÁBLA 5.8: CRITÉAR 8 DON IAR-BHUNSCOLAÍOCHT

Critéar:	Tacú leis an bpobal scoile sa phróiseas pleanála teanga trí chuidiú le húsáid agus cothabháil na Gaeilge sa scoil agus sa phobal Gaeltachta áitiúil				
Diminsean:	Ceannaireacht agus Bainistíocht agus Teagasc agus Foghlaim				
Réimse:	<ul style="list-style-type: none"> Ceannaireacht ar fhorbairt na scoile Ceannaireacht ar fhoghlaim agus ar theagasc Torthaí agus eispéiris na bhfoghlaimeoirí 	1	2	3	4
Samplaí de Tháscairí Dea-Chleachtais	Tá an scoil rannpháirteach sa phróiseas pleanála teanga áitiúil ina bhfuil sprioc chinnte ann cur le líon na gcainteoirí laethúla Gaeilge sa phobal.				
	Tá ionadaí/ionadaithe ón scoil ar an gcoiste pleanála teanga áitiúil agus/nó gníomhach in iarrachtaí an Ghaeilge a threisiú mar theanga an phobail sa cheantar.				
	Tá foireann na scoile ag spreagadh na scoláirí le bheith páirteach i gcur chun cinn na teanga ar scoil agus lasmuigh i measc an phobail.				
	Tá comhoibriú iomlán ann idir an scoil agus an pobal/coiste pleanála teanga le cur i bhfeidhm gnéithe oideachais den phlean teanga áitiúil agus den <i>Scéim Aitheantais Scoileanna Gaeltachta</i> sa scoil.				
	Tá comhoibriú ann idir foireann agus bainistíocht na scoile agus eagraíochtaí óige eile sa cheantar, a chuireann seirbhísí/imeachtaí ar fáil do scoláirí na scoile.				
	Glacann scoláirí na scoile páirt in imeachtaí Gaeilge an phobail ar bhonn rialta.				
	Is i nGaeilge a chuireann scoláirí na scoile iad féin i láthair ag leibhéal áitiúil/an chontae/náisiúnta in aon chomórtais a nglacann siad páirt iontu.				
	Déantar gach iarracht seans a thabhairt do phobal na scoile (tuismitheoirí, scoláirí, sárchainteoirí an phobail, baill an bhoird) ionchur a bheith acu i gcur chun cinn na Gaeilge sa scoil.				

TÁBLA 5.9: CRITÉAR 9 DON IAR-BHUNSCOLAÍOCHT

Critéar:	Tús áite a thabhairt d'úsáid na Gaeilge sa chumarsáid le tuismitheoirí, leis an bpobal áitiúil, agus le páirtithe eile				
Diminsean:	Ceannaireacht agus Bainistíocht				
Réimse:	<ul style="list-style-type: none"> Ceannaireacht ar fhoghlaim agus ar theagasc Ceannaireacht ar fhorbairt na scoile An eagraíocht a bhainistiú 	1	2	3	4
Samplaí de Tháscairí Dea-Chleachtais	Tá polasaí ag an scoil tús áite a thabhairt d'úsáid na Gaeilge le tuismitheoirí na scoile i ngach aon chomhfhreagras leo; is i nGaeilge a ullmhaítear an comhfhreagras agus cuirtear aistriúchán Béarla ar fáil do na tuismitheoirí a mbeadh gá acu lena leithéid. Mar chuid de phróiseas clárúcháin scoláirí sa pholasaí iontrála, tugtar deis do thuismitheoirí comhfhreagras na scoile a iarraidh i nGaeilge nó go dátheangach.				
	Sna ceantair Ghaeltachta is láidre ó thaobh labhairt laethúil na Gaeilge de, is i nGaeilge amháin a dhéantar comhfhreagras le tuismitheoirí seachas na tuismitheoirí a lorgaíonn comhfhreagras dátheangach ag tús na scoilbhliana.				
	Reáchtáiltear na cruinnithe leis na tuismitheoirí as Gaeilge amháin nuair is féidir nó go dátheangach, más gá, le tús áite don Ghaeilge.				
	Tugtar tús áite don Ghaeilge in aon chomhfhreagras oifigiúil le haon eagraíocht phobail áitiúil/ stáit a mbíonn an scoil i dteagmháil leo.				
	Cothaíonn an scoil dea-chaidreamh le tuismitheoirí/caomhnóirí trí aiseolas réamhghníomhach soiléir agus cuiditheach a thabhairt dóibh ar bhonn leanúnach, chun tacú le dul chun cinn agus foghlaim a bpáistí. Tugtar tús áite don Ghaeilge san idirghníomhaíocht seo.				
	Iarrtar ar thuismitheoirí gach iarracht a dhéanamh Gaeilge a labhairt ar scoil nuair a bhailíonn siad a bpáistí (le múinteoirí, tuismitheoirí eile agus páistí). Meabhraítear dóibh go minic go mbeidh rath níos fearr ar oideachas a gcuid páistí má thaispeánann na tuismitheoirí dea-shampla ó thaobh theanga teagaisc na scoile.				

TÁBLA 5.10: CRITÉAR 10 DON IAR-BHUNSCOLAÍOCHT

Critéar:	Naisc theanga agus chultúrtha atá úsáideach agus chun tairbhe an dá thaobh a bhunú le bunscoileanna agus/nó iar-bhunscoileanna áitiúla a fheidhmíonn trí Ghaeilge trí úsáid a bhaint as deiseanna foghlama ar líne agus foghlama cumaisc				
Diminsean:	Ceannaireacht agus Bainistíocht agus Teagasc agus Foghlaim				
Réimse:	<ul style="list-style-type: none"> • Ceannaireacht ar fhoghlaim agus ar theagasc • Ceannaireacht ar fhorbairt na scoile • Torthaí agus eispéiris na bhfoghlaimeoirí 	1	2	3	4
Samplaí de Tháscairí Dea-Chleachtais	Comhoibríonn an bhunscoil agus an iar-bhunscoil ar mhaithe le leanúnachas a chinntiú san fhorbairt teanga agus foghlama idir an bhunscolaíocht agus an iar-bhunscolaíocht.				
	Oibríonn an bhunscoil agus an iar-bhunscoil i bpáirt lena chéile chun buntáistí an oideachais trí mheán na Gaeilge a mhíniú do thuismitheoirí.				
	Freastalaíonn daltaí bunscoile agus scoláirí iar-bhunscoile ar ócáidí Gaeilge i dteannta a chéile ar bhonn rialta.				
	Déantar nasc a chothú idir an iar-bhunscoil agus bunscoileanna sa Ghaeltacht chun gur féidir le scoláirí gréasán sóisialta Gaeilge a chothú le scoláirí ó scoileanna eile agus ó cheantair Ghaeltachta eile.				
	Tá an iar-bhunscoil ag obair i bpáirt le hiar-bhunscoileanna eile maidir le féidearthachtaí foghlama ar líne agus foghlama cumaisc a fhorbairt.				

TÁBLA 5.11: CRITÉAR 11 DON IAR-BHUNSCOLAÍOCHT

Crítéar:	Gach iarracht a dhéanamh foireann teagaisc agus foireann choimhdeach a earcú atá líofa sa Ghaeilge agus a bhfuil eolas agus tuiscint acu ar an gcleachtas oideolaíoch a bhaineann le teagasc trí Ghaeilge chomh maith le tuiscint ar dhinimic theanga agus chultúrtha na Gaeltachta				
Diminsean:	Ceannaireacht agus Bainistíocht				
Réimse:	<ul style="list-style-type: none"> • Ceannaireacht ar fhoghlaim agus ar theagasc • Ceannaireacht ar fhorbairt na scoile • An eagraíocht a bhainistiú 	1	2	3	4
Samplaí de Tháscairí Dea-Chleachtais	Tá polasaí ag an scoil gach iarracht a dhéanamh i gcónaí múinteoirí atá go hiomlán inniúil ar mhúineadh trí Ghaeilge a earcú agus cuirtear gach tacaíocht ar fáil do mhúinteoirí uile na scoile maidir lena gcumas agus a gcrúinneas sa Ghaeilge a bheith ar ardchaighdeán. Cuireann an scoil fianaise ar fáil de na hiarrachtaí a rinneadh múinteoirí/baill foirne atá go hiomlán inniúil i nGaeilge a cheapadh.				
	Is cuid lárnach de pholasaí na scoile é: <ul style="list-style-type: none"> • go mbeadh Gaeilge ag gach duine de na baill foirne agus • go labhródh siad an Ghaeilge mar ghnáthnós agus mar theanga chumarsáide eatarthu féin agus leis na scoláirí ar scoil. 				
	Cuirtear gach saghas tacaíocht teanga ar fáil do mhúinteoirí nua agus do mhúinteoirí atá sa scoil ó thaobh cruinnis sa Ghaeilge de, agus ó thaobh fhorbairt a gcuid Gaeilge ábhar-bhunaithe de, de réir mar a bhíonn sé ag teastáil.				
	Bíonn na múinteoirí ar fad ag gabháil d'fhoghlaim leanúnach agus d'fhorbairt ghairmiúil, rud a chuireann ar a gcumas machnamh agus forbairt a dhéanamh ar a dteanga féin agus ar a saineolas oideolaíoch a bhaineann go sáinúil leis an tumoideachas agus le múineadh trí mheán na Gaeilge.				
	Cuirtear tacaíocht chuí ar fáil do bhaill foirne ó thaobh roinnt dea-chleachtais de, mar shampla, cruinnithe rialta agus am chun breathnú ar chomhghleacaithe i mbun teagaisc. Spreagtar deiseanna le haghaidh oiliúna gairmiúla i measc comh-mhachnamh i dtaca le pleanáil chomhoibríoch, comhtheagasc, comh-mhachnamh agus athbhreithniú modhanna teagaisc.				
	Tá pleananna gníomhaíochta don fhorbairt ghairmiúil bunaithe ar riachtanais na foirne teagaisc.				
	Tá clár cuimsitheach san fhorbairt ghairmiúil leanúnach (FGL) ag an scoil atá uileghabhálach agus ábhartha chun tacú le sainriachtanais na foirne sa scoil a fheidhmiú trí mheán na Gaeilge sa Ghaeltacht.				

Tagairtí

- An Chigireacht, An Roinn Oideachais agus Scileanna (2016). *Ag Breathnú ar an Scoil Againne 2016: Creat Cáilíochta d'Iar-bhunscoileanna.*
- An Chigireacht, An Roinn Oideachais agus Scileanna (2016). *Féinmheastóireacht Scoile: Treoirlínte 2016-2020: Iar-bhunscoileanna.*
- An Chomhairle Náisiúnta Curaclaim agus Measúnachta (2017). *Sonraíocht Ghaeilge na Sraithe Sóisearaí: Scoileanna a fheidhmíonn trí mheán na Gaeilge (T1).*
- An Roinn Oideachais agus Scileanna (2019). *Cumasú: Ráiteas Straitéise na Roinne Oideachais agus Scileanna 2019-2021.*
- An Roinn Oideachais agus Scileanna (2017). *Plean DEIS 2017: Comhionannas Deiseanna a Sholáthar i Scoileanna* (www.education.ie)
- An Roinn Oideachais agus Scileanna (2016). *An Polasaí don Oideachas Gaeltachta 2017-2022.*
- Imlitreacha na Roinne Oideachais a bhaineann le feidhmiú an Pholasaí don Oideachas Gaeltachta 2017-2022 agus na Scéime Aitheantais Scoileanna Gaeltachta atá ar fáil ar shuíomh gréasáin na Roinne www.education.ie
- Ó Ceallaigh, T.J. & Ní Shéaghdha, A. (2017). *I dTreo Barr Feabhais: Dea-Chleachtais san Oideachas Lán-Ghaeilge.* Gaeloideachas: Baile Átha Cliath.
- Rialtas na hÉireann (2016). *Acht na Gaeltachta 2012: Treoirlínte Pleanála Teanga.*
- Rialtas na hÉireann (2010). *Straitéis 20 Bliain don Ghaeilge 2010-2030.*
- Rialtas na hÉireann (1998). *An tAcht Oideachais 1998.*

Aguisín 1

Na critéir theangabhunaithe d'aitheantas mar iar-bhunscoil Gaeltachta

	Na critéir theangabhunaithe d'iar-bhunscoileanna	1	2	3	4
		Le cur i bhfeidhm	Dul chun cinn déanta	Á chur i bhfeidhm	Curtha i bhfeidhm
1.	Leathnú ar an bhfáil ar churaclam a bhfuil cur chuige lántumtha aige, áit a múinfeadh gach réimse foghlama, seachas an Béarla agus teangacha eile, trí Ghaeilge				
2.	Eispéiris oideachais ardchaighdeán tríd Ghaeilge a sholáthar do na daltaí uile agus aird ar leith a dhíriú ar riachtanais teanga idirdhealaithe na gcainteoirí dúchais Gaeilge ⁶ chomh maith le foghlaim Gaeilge				
3.	Plean gníomhaíochta feabhsúcháin scoile uile a fhorbairt:				
	a) a léireoidh an chaoi ina gcinnteoidh an scoil úsáid na Gaeilge mar theanga na cumarsáide, an teagasc agus an tsóisialaithe laistigh den scoil agus b) a dhéanfaidh na buntáistí a bhaineann le foghlaim na Gaeilge agus foghlaim trí Ghaeilge a chur in iúl agus a chur chun cinn i measc phobal na scoile (príomhoide, foireann, daltaí, tuismitheoirí agus bord bainistíochta)	a) b)			
4.	Athbhreithniú a dhéanamh ar cháilíocht an tsoláthair oideachais trí Ghaeilge chun feabhsúchán leanúnach a chinntiú tríd an bpróiseas féinmheastóireachta scoile (FMS)				
5.	An tSonraíocht T1 ⁷ don Ghaeilge a chur i bhfeidhm sa tSraith Shóisearach				
6.	Acmhainní Gaeilge a úsáid chun tacú le teagasc na réimsí curaclaim uile trí Ghaeilge sna ranganna uile, seachas don Bhéarla agus teangacha iasachta				
7.	Gníomhaíochtaí curaclaim, gníomhaíochtaí comhchuraclaim agus gníomhaíochtaí seach-churaclaim (más ann dóibh) a sholáthar trí Ghaeilge				
8.	Tacú lena bpobal scoile sa phróiseas pleanála teanga (faoi Acht na Gaeltachta, 2012) trí chuidiú le húsáid agus cothú na Gaeilge sa scoil agus sa phobal áitiúil Gaeltachta				
9.	Tús áite d'úsáid na Gaeilge sa chumarsáid le tuismitheoirí, leis an bpobal áitiúil agus le páirtithe eile				
10.	Naisc theanga agus chultúrtha atá úsáideach agus chun tairbhe an dá thaobh a bhunú le bunscoileanna agus/nó iar-bhunscoileanna áitiúla a fheidhmíonn trí Ghaeilge trí úsáid a bhaint as deiseanna foghlama ar líne agus foghlama cumais.				
11.	Gach iarracht foireann teagasc agus foireann choimhdeach a earcú atá líofa sa Ghaeilge, agus a bhfuil eolas agus tuiscint acu ar an gcleachtas oideolaíoch a bhaineann le teagasc trí Ghaeilge chomh maith le tuiscint ar dhinimic teanga agus cultúrtha na Gaeltachta.				

6 Sainmhínítear cainteoirí dúchais Gaeilge mar leanbh a thógtar trí Ghaeilge i bpobal Gaeilge ina labhraíonn a t(h)uismitheoirí Gaeilge mar phríomhtheanga chumarsáide sa bhaile, agus go ndeirtear amhlaidh nuair a chláraítear ar scoil é/í. (Polasáí don Oideachas Gaeltachta 2017-2022, lch 11)

7 Tagraíonn T1 don Ghaeilge mar phríomhtheanga na scoile i dtaca le teagasc agus foghlaim, agus cumarsáid i ngnóthaí oifigiúla, riaracháin, siamsaíochta agus caitheamh aimsire.

Aguisín 2

Creat Cáilíochta d'lar-bhunscoileanna – Forléargas

(Ag Breathnú ar an Scoil Againne 2016: Creat Cáilíochta d'lar-bhunscoileanna, lch 12)

	RÉIMÍSÍ	CAIGHDEÁIN
TEAGASC AGUS FOGHLAIM	Torthaí na bhfoghlaim	<p>Maidir leis na scoláirí:</p> <ul style="list-style-type: none"> baineann siad taitneamh as a gcuid foghlama, tá siad spreagtha chun foghlama, agus tá siad ag súil le gnóthachtáil mar fhoghlaim tá an t-eolas agus na scileanna riachtanacha acu chun iad féin agus a gcaidreamh a thuiscint léiríonn siad an t-eolas, na scileanna agus an tuiscint atá de dhíth ar churaclam na hiar-bhunscoile baineann siad amach na cuspóirí foghlama atá luaite don ábhar, don chúrsa agus don chlár.
	Eispéiris na bhfoghlaim	<p>Maidir leis na scoláirí:</p> <ul style="list-style-type: none"> glacann siad páirt go tairbheach i ngníomhaíochtaí foghlama fiúntacha fásann siad mar fhoghlaim trí idirghníomhaíochtaí ómósacha agus eispéiris atá dúshlánach agus tacúil déanann siad athmhachnamh ar a ndul chun cinn mar fhoghlaim agus forbraíonn siad mothúchán d'úinéireacht agus de fhreagracht as a bhfoghlaim faigheann siad deiseanna chun na scileanna agus na dearcthaí a fhorbairt atá riachtanach don fhoghlaim ar feadh an tsaoil.
	Cleachtas aonair na múinteoirí	<p>Maidir leis an múinteoir:</p> <ul style="list-style-type: none"> tá an t-eolas ábhair, an t-eolas oideolaíochta agus na scileanna bainistíochta seomra ranga riachtanacha aige/aici roghnaíonn agus úsáideann sé/sí cleachtais pleanála, ullmhúcháin agus measúnaithe a chuireann foghlaim na scoláirí chun cinn roghnaíonn agus úsáideann sé/sí cuir chuige teagaisc atá oiriúnach do na cuspóirí foghlama agus do riachtanais foghlama na scoláirí freagraíonn sé/sí do riachtanais foghlama aonair agus idirdhealaíonn sé/sí gníomhaíochtaí teagaisc agus foghlama mar is gá.
	Cleachtas comhoibrithe/comhoibríoch na múinteoirí	<p>Maidir leis na múinteoirí:</p> <ul style="list-style-type: none"> tá meas acu ar an bhforbairt ghairmiúil agus ar an gcomhoibriú gairmiúil agus glacann siad páirt iontu oibríonn siad le chéile chun deiseanna foghlama a cheapadh do scoláirí ar fud an churaclaim agus taobh amuigh de i gcomhar lena chéile forbraíonn siad agus cuireann siad i bhfeidhm cleachtais measúnaithe fhoirmitheacha agus shuimitheacha atá comhsheasmhach agus iontaoifa cuidíonn siad leis an acmhainn uile-foirne a thógáil trína saineolas a roinnt.

Creat Cáilíochta d'Iar-bhunscoileanna – Forléargas

(Ag Breathnú ar an Scoil Againne 2016: Creat Cáilíochta d'Iar-bhunscoileanna, lch 12)

	RÉIMSÍ	CAIGHDEÁIN
CEANNAIREACHT AGUS BAINISTÍOCHT	Ceannaireacht ar fhoghlaim agus ar theagasc	<p>Maidir leis na ceannairí scoile:</p> <ul style="list-style-type: none"> • cuireann siad cultúr d'fheabhsú, comhoibriú, nuálaíocht agus cruthaitheacht san fhoghlaim, sa teagasc agus sa mheasúnú chun cinn • cothaíonn siad tiomantas don chuimsiú, comhdheiseanna agus forbairt iomlánaíoch gach scoláire • bainistíonn siad pleanáil agus cur i bhfeidhm an churaclaim • cothaíonn siad forbairt ghairmiúil do mhúinteoirí a shaibhríonn foghlaim na múinteoirí agus na scoláirí.
	An eagraíocht a bhainistiú	<p>Maidir leis na ceannairí scoile:</p> <ul style="list-style-type: none"> • bunaíonn siad timpeallacht foghlama ordúil, slán agus sláintiúil, agus coinníonn siad í trí chumarsáid éifeachtach • bainistíonn siad acmhainní daonna, fisiciúla agus airgeadais na scoile chun eagraíocht foghlama a chruthú agus a choinneáil • bainistíonn siad cásanna dúshlánacha agus casta ar bhealach a léiríonn comhionannas, cothroime agus cóir • forbraíonn siad agus cuireann siad i bhfeidhm córas chun freagracht agus cuntasacht ghairmiúil a chur chun cinn.
	Ceannaireacht ar forbairt na scoile	<p>Maidir leis na ceannairí scoile:</p> <ul style="list-style-type: none"> • cuireann siad an fhís atá mar threoir ag an scoil in iúl agus bíonn siad i gceannas ar bhaint amach na físe sin • bíonn siad i gceannas ar rannpháirtíocht na scoile i bpróiseas leanúnach na féinmheastóireachta • déanann siad caidrimh a thógáil agus a choinneáil le tuismitheoirí, le scoileanna eile, agus leis an bpobal níos leithne • déanann siad bainistiú, ceannaireacht agus idirghabháil ar an athrú d'fhonn freagairt ar riachtanais na scoile atá ag athrú agus ar athruithe san oideachas.
	Acmhainn na ceannaireachta a forbairt	<p>Maidir leis na ceannairí scoile:</p> <ul style="list-style-type: none"> • déanann siad measúnú ar a gcleachtas mar cheannairí agus forbraíonn siad an tuiscint atá acu ar cheannaireacht inbhuanaithe agus éifeachtach • cuireann siad ar chumas na foirne róil cheannaireachta a ghlacadh agus a chur i bhfeidhm • cothaíonn siad agus éascaíonn siad an forbairt ar ghuth na scoláirí, rannpháirtíocht na scoláirí agus ceannaireacht na scoláirí • tógann siad líonraí gairmiúla le ceannairí scoile eile.

Aguisín 3

Áiseanna teagaisc don mhúineadh éifeachtach trí Ghaeilge ag leibhéal na hiar-bhunscoile

Tá liosta cuimsitheach d'áiseanna don teagasc trí Ghaeilge agus teagasc na Gaeilge ar fáil ar shuíomh gréasáin COGG: www.cogg.ie

@CoggOid @AisTeagaiscCOGG

@coggoid

[vimeo](https://vimeo.com/coggoid) coggoid

#oidgael

Tá ábhar tacaíochta breise ar fáil ar www.pdst.ie agus www.jct.ie agus www.scoilnet.ie

@PDSTie

@jctGaeilge

@PDSTGaeilge

@JCforTeachers

@PDST_TechinED

<https://www.facebook.com/PDSTie>

@scoilnet

<https://www.facebook.com/scoilnetpostprimary/>

